

אשר יצר

בליווי עיבודות
והנהגות על אופן אמירת הברכה
והתבוננות בנפלאות הגוף

דברי חיזוק והתעוררות מכבשנם
של רבותינו בגודל מעלתה וסגולתה
של ברכת אשר יצר בכוונה

כוחה וסגולתה

מובטח לו שלא יחלה כל ימיו ולא יצטרך לא לרופא ולא לרפואתיו".
(סדר היום)

כשהיו מזכירים בפני הרה"ק רבי מאיר'ל מפרימישלאן חולה הזקוק לישועה,
ייעץ להקפיד על אמירת ברכת 'אשר יצר' בכוונה עצומה, בהטעימו כי סגולה
בדוקה ומנוסה היא לישועה. (יסוד יוסף - טהרת יום טוב ס" פח)

אף המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל רגיל היה לומר כי כאשר ברכה זו
נאמרת בכוונה, סגולה גדולה היא לרפואת הגוף. (תפילת חנה עמ' סו)

ברכת 'אשר יצר' מעבר לקו

עוד מסופר על הרה"ק רבי איצק'ל מפשוורסק: היה זה בעת שהותו בעיירת
נופש, כשלפתע הגיעה אליו הידיעה כי נכדתו חלתה קשות וזקוקה לרחמים
גדולים. רבי איצק'ל שנודע בכל רחבי תבל כפועל ישועות הרגיע את סובביו
כי ישועת ה' תבוא כהרף עין.

דקות מספר לאחר מכן ביקש ממקורבו לחייג לבית החולים שבו אושפזה
נכדתו. מעבר לקו הרים את השפופרת אחד מבני המשפחה. רבי איצק'ל
ביקש ממנו שיקרב את השפופרת לאוזנה של החולה, ומיד החל לברך
בדבקות את ברכת 'אשר יצר' כשבסיום נשמעה מעבר לקו 'אמן' חלושה.

כך גם במשך הימים הקרובים עד שהבריאה בחסדי שמים, בכל עת שהוצרך
רבי איצק'ל לברך 'אשר יצר', התקשר קודם לכן לבית החולים כדי לברכה
באוזני נכדתו ולזכותה בעניית אמן אחריה.

בני המשפחה לא הופתעו כאשר בניגוד לתחזיות הרופאים, כמה ימים לאחר
מכן הבריאה החולה ושובה לביתה בריאה ושלמה. (נפלאים מעשיך ח"ב עמ' תכז)

הצלה מופלאה ברכת

מפורסם הוא המעשה שאירע למשגיח הגאון הצדיק רבי אליהו לופיאן זצ"ל:
באחת מנסיעותיו ברכבת הוצרך לברך 'אשר יצר'. ביקש מיושבי הקרון,
בניהם אנשים שאינם שומרי תורה ומצוות, שיענו אמן אחר ברכתו, תוך שהוא
מסביר להם על כוחה הגדול של ברכה זו לישועה ולהצלה ממקרים קשים.

מפני כבודו והדרת פניו, נעתרו רבים מהנוסעים לבקשתו. בחרדת קודש
הם הקשיבו לברכה שנאמרה מפיו בכוונה יתרה ובריכוז עצום, ובסיומה ענו
יחדיו 'אמן' ברגש ובהתעוררות.

ברכת אשר יצר בכוונה מונעת אסונות

להלן ציטוט מדברים חוצצים להבות אש שנאמרו ע"י הגר"ש פינקוס זצ"ל
בכוחה וסגולתה של ברכת אשר יצר בכוונה, וכה היו דבריו:

"מי יודע כמה אסונות, כמה מחלות היינו יכולים לחסוך מעמנו אם היינו
מברכים כראוי וכיאות. זו אינה מדרגה גבוהה וקדושה עליונה, אלא פשוט
'הרגל', והרגל נעשה טבע!

אם רואים ריבוי מחלות ואסונות בעת האחרונה באופן כל כך מבהיל, אין
זאת אלא משום שאין אנו פונים להשי"ת כמו שצריך, אילו היינו מדברים
עם השי"ת כנדרש לא היה כעס כזה [ה' ישמור].

וכמדומה שנתקיים בנו הפסוק "בפיו ובשפתיו כבדוני ולבם רחק ממני"
(ישעיה כט ג) - השפתיים נעות אבל הלב אינו חי.

זוהי הברכה השכיחה ביותר שתקנו לנו חז"ל, אנו אומרים אותה הרבה
פעמים במשך היום כי אנו צריכים שוב ושוב להודות להשי"ת ולבקש ברוך
אתה ה' רופא כל בשד ומפליא לעשות. (נפש שמשון - סדר התפילה עמ' סט-ע)

בהזדמנות אחרת זעק הגר"ש פינקוס זצ"ל מנהמת ליבו: "אני מבטיח לכם אם
תברכו ברכת אשר יצר בכוונה תהיו בריאים, אף אחד לא יוכל להכחיש אותי
בזה. יש אמנם יוצא מן הכלל אבל באופן עקרוני כל אחד יודע שכשמכוונים
היטב בתפילה, כשבוכים ומתחננים - מקבלים!". (נפש שמשון עמ' רלד)

ובהזדמנות נוספת אמר: "ברור לי מעל לכל ספק שהסגולה הגדולה ביותר
לבריאות, לילדים, ולאריכות ימים, היא לברך ברכת אשר יצר מילה במילה
בכוונה, מעשה זה פותח שערי שמים". (נפש חיה עמוד ס)

ופעם אחת כשמאן דהוא ציין לפניו את דבריהם של גדולי ישראל כי יש
בברכת אשר יצר יש אף סגולה לרפואה, הגיב הרב פינקוס על אתר: "סגולה?!"
וכי גם כאשר הנך פותח את הברך ויוצאים ממנו מים תכנה זאת כ'סגולה'?

הלוא זו עובדה ברורה ופשוטה שכאשר מברך האדם 'אשר יצר' כראוי הרי
הוא פותח את צינורות הרפואה בשמים ומוריד רפואה וישועה לעולם!"

הוסיף ואמר הרב פינקוס: "ברור ופשוט לכל בר דעת כי אילו היינו מברכים ברכה
זו כיאות לא היינו חולים כלל. רק משום שאיננו נזהרים להודות בה בכוונה
וברצינות, אנו נחלים בחוליים שונים ומשונים. (תפארת שמשון בראשית בשלח)

סגולה בטוחה ובדוקה

ידועים דבריו של בעל 'סדר היום' שכתב: "שהמברך ברכת אשר יצר בכוונה

מה מיוחד בקבלה זו: שכיון שאומרים ברכה זו פעמים רבות במשך היום, ואדם כבר רגיל בזה ויכול לבוא למצב שאומרו ללא מספיק תשומת לב, אם יתבונן ויקדיש לזה זמן קצר ויאמרו בכוונה, זהו דבר גדול שיכול לעשותו כמה פעמים ביום.
(כאיל תערוג ח"ג עמ' נז)

נס בעקבות חיזוק בברכת אשר יצר

שח מרן הגר"א"ל שטינמן זצ"ל: סיפר לי ד"ר ברייר על אדם א' שכליותיו פסקו מלפעול, וביקש מקבוצת אנשים שלא היו כ"כ דתיים לקבל על עצמם לומר ברכת אשר יצר בכוונה לזכותו, וסיפר לי שהועיל לו וחזרו כליותיו לפעול. ופעמים כשמקבלים על עצמם קבוצת בנ"א לעשות דבר מצוה לזכות חולה וכדו' (ויתכן שביותר כשבלא"ה אינם מדקדקים בדבר כעובדא הנ"ל) יכול הדבר להועיל.
(כאיל תערוג ח"ג עמ' נז)

ההפתעה הגדולה ציפתה להם דקות ספורות לאחר מכן, כאשר הרכבת בלמה ממרוצה בפתאומיות ועצרה סנטימטרים ספורים לפני שפגעה במוקש רב עוצמה שהטמינו מרצחים ישמעאלים במטרה לפגוע בנוסעי הרכבת. המוקש הוטמן בצורה שלא היה ניתן לזהותו, והיה זה נס של ממש כאשר הנהג הצליח לזהותו ממרחק ולעצור בשנייה האחרונה. כך ניצלו נוסעי הרכבת מאסון נורא בזכות ברכת 'אשר יצר'.
(לב אליהו - חכמה ומוסר' בהקדמה)

הטעם שחיזוק בברכת אשר יצר מסוגל לישועה | מרן הגר"א"ל שטינמן זצ"ל

שאלו את מרן הגר"א"ל שטינמן זצ"ל עבור משפחה שיש להם בנות ובחורים מבוגרים, וזקוקים לישועה לשידוכים, מה לקבל להתחזק. לאחר מחשבה אמר רבנו שיקבלו לומר 'ברכת אשר יצר בכוונה מילה במילה'. והסביר לאחר מכן

אופן אמירת הברכה

לחדרו אברך מבוהל והחל זועק על נפש בתו הפעוטה שחלתה קשות. היה זה בתקופה שבה התפרצה מחלת שיתוק הילדים במלוא עוזו, והחרדה מפניה פשתה בלבם של הורים רבים, כאשר בתו של אברך זה החלה לפתח חום גבוה בליווי תסמינים קשים נוספים שהיו חשש ברור להתפרצות המחלה, מיהר לבקש את ברכת החזון איש'.

נדמה היה שמרן בריכוזו העצום אינו שם לב למתרחש סביבו, אלא שלקראת חתימת הברכה הופתעו הסובבים לראותו מפנה את מבטו לעבר האברך המבוהל ומסיים בהטעמה: ברוך אתה... רופא כל בשר ומפליא לעשות. האברך הנרגש מיהר לענות 'אמן' בצעקה רמה, ובטרם הספיק לפצות פה הפטיר לעברו מרן: "הלא כבר שמעת את הברכה". האברך הבין והלך לביתו שמח וטוב לב. לא היה זה מן הפליאה שבבואו לביתו כבר התבשר שבתו הבריאה בחסדי שמים.
(מעשה איש ח"ג עמ' רכה)

בהתלהבות עצומה | "גם אתה תלמד כיצד יש לברך ברכה זו ואז לא תדע יותר מעחלות וכאבים" | האדמו"ר עשינאווא זצ"ל

בספר קצוש"ע עם סיפורי חסידים מסופר שפעם חסיד אחד בא למסור קויטל להרבי משינאווא על מחלות רבות שפוקדות אותו בזמן האחרון ר"ל. והרגיש גם בביקורו כאבים נוראים. הוא הגיע לביתו של הרבי והנה הרבי נכנס נוטל ידיו ומברך בהתלהבות עצומה ברכת אשר יצר. בעוד הרבי מברך הפסיקו לו הכאבים, עם סיום הברכה שאלו הרבי לסיבת בואו אליו וכאשר אמר לו החסיד סיבת בואו, השיבו הרבי: אין לך צורך עוד לאחר ששמעת ברכת "אשר יצר" רק שגם אתה תלמד כיצד יש לברך ברכה זו ואז לא תדע יותר ממחלות וכאבים, וכך היה.
(וירא משה תורה ומועדים עמ' תג)

בעמידה ובעיטוף | הנהגת הגר"א"ל שטינמן זצ"ל

הובא בספר כאיל תערוג: דרכו של רבנו היה לברך ברכות השבח בעמידה, וגם בזקנותו השתדל לברך 'אשר יצר' בעמידה.
כשאנשים המתינו לו, היה מברך רבנו את הברכה בדרך הילוכו [וכן נהגו החזו"א והקהלות יעקב].

נהג לברך ברכה זו כשחובש כובע לפני כן לכבוד הברכה, אף כשזה גרם לו טרחה ומאמץ.
(כאיל תערוג ח"ג עמ' נז)

דברים מבהילים כתב בעל היסוד ושורש העבודה בגודל הנחיצות לברך בכוונה, וז"ל: 'ומי שיש לו מח בקודקדו יוכל להבין שתפילה או ברכה בלא כוונה שהיא המחשבה אינה כלום, ולא נחשב כלל לתפילה או לברכה. ולמשל אדם שהתפלל ברכת סלח לנו אבינו כי חטאנו ולא ידע כלל שבקש בקשה זו בהיותו טרוד במחשבה זרה. אחי ורעי איך ימחול לו הקב"ה על עוונותיו בתפילת ברכה זו שבקש סלח לנו? שהוא בעצמו לא ידע כלל שבקש בקשה זו!'

ובזוהר הקודש בפרשת האזינו איתא: כל צלותא ובעותא דבעי בר נש מקמי קודשא בריך הוא בעי לאפקא מילין בשפותה דאי לא אפיק לון לאו צלותיה צלותא ולאו בעותיה בעותא.

תרגום: כל תפילה ובקשה שביקש האדם מלפני הקב"ה, צריך להוציא המילים בשפתיו שאם אינו מוציא אותם - אין תפילתו תפילה ואין בקשתו בקשה.
(יסוד ושורש העבודה ש"ב פ"ג)

ברכת אשר יצר עתוך הכתב | הנהגת ערנא החפץ חיים

שח הגרי"ב טרכטמן זצ"ל: דבלומדו בחו"ל בישיבת סלבודקא התעוררו כמה בחורים לנסוע לקבל פני מרן הח"ח צוק"ל ולהתברך ממנו, וכשבאו אליו בהיותו בישיבה בראדן בקשו ממנו ברכה, ואמר להם הח"ח להמתין, והוא יצא לחוץ, ובחזרתו לקח בידיו סידור לומר מתוכו ברכת אשר יצר, והחזיק אצבעו בסידור על כל תיבה, ואמר להם זהו ברכה, ולא ברכם יותר. (שומר אמת עמ' כ)

באריכות ובריכוז רב | הקפיד ללבוש את בגדו העליון ולחגור את אבנטו | הברכה הטובה ביותר | מרן החזון איש זצ"ל

עדות נפלאה על מרן החזון איש' מובאת בספר 'מעשה איש' מרן הקפיד במיוחד לומר ברכת 'אשר יצר' בכוונה יתרה, באריכות ובריכוז רב. הוא אף הקפיד טרם אמירתה ללבוש את בגדו העליון ולחגור את אבנטו לכבוד הברכה.
(מעשה איש ח"ג עמ' קנו)

היה זה באחד הבקרים, עת עמד מרן בעיצומה של ברכת 'אשר יצר', פניו מופנות כלפי הקיר ופיו הוגה את מילות הברכה כמונה מעות. פתאום נכנס

התבוננות בנפלאות הגוף

ברכת אשר יצר בברכת הגועל על נס

בשורש מן השמים (ג-לג) הובא ששאל האם צריך לברך אשר יצר בכל עת שנצרך לנקביו או אם די בברכה שמברך בתפילת שחרית. והשיבו המגיד: "הלא ידעת ארבעה צריכין להודות, וחולה אחד מהן ואין לך חולה גדול מזה. כמו שכתוב (ישעיה נא יד) מהר צעה להפתח".

כלומר שהנצרך לנקביו הרי הוא כמו חולה הצריך רפואה ולאחר שעשה צרכיו חייב להודות על ניסו כחולה שנתרפא, וברכת אשר יצר היא ההודאה על רפואתו.

העטנה פועלת ללא שינוי זהו נס גדול כיציאת מצרים! | העשגיו רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל

התבוננות נפלאה אמר המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל שהנה עצם העובדה שבמשך עשרות שנים פועל גופנו באותה צורה וללא כל שינוי, הרי זה נס גדול כיציאת מצרים. שהרי אף המכונה הטובה ביותר בעולם מתקלקלת מפעם לפעם מחמת רוב השימוש בה, על אחת כמה וכמה גופנו שמורכב ממאות 'מכונות קטנות' ומשוכללות. ולמרות זאת אין הוא חדל מלפעול בכל יום שנים רבות.

וכך הובא ב'ילקוט מעם לועז': "כל מי שמתבונן בסוד יצירת האדם ואיבריו, יהיה נוכח שהאדם צריך לעבוד את השם יתברך בלב ונפש, אפילו בלי קבלת שכר, אלא רק בגלל החסדים הגדולים שעשה עמנו - שעשה אותנו ככל השלמות. ומאחר שהקדוש ברוך הוא עשה חסד גדול כל כך שברא אדם עם כל תיקוני איברים, לכן אנו חייבים לברך את ה' ולשבח אותו על הטוב הזה שעשה עמנו".

האדם אינו מודע לניסים הרבים שמתחוללים בקרבו בכל שעה

הובא במדרש שמות רבה: (כד א) "בא וראה כמה ניסים עושה הקב"ה עם האדם והוא אינו יודע שאילולי היה אוכל פת כשהיא חיה היתה יורדת בתוך מעיו ומשרטת אותו, אלא ברא הקב"ה מעיין בתוך גורגרתו שהוא מוריד את הפת בשלום - "הוא עשך ויכוננך" (דברים לב ו) - עשך מה שאתה צריך להיות.

וכדי להמחיש את עוצמת הניסים הרבים שטמונים בפעילותה של מערכת העיכול, התבטא על כך המשגיח רבי ירוחם ליבוביץ זצ"ל: "שלו היה האדם מודע למתחולל בקרבו בעת עיכול המזון, לו היה שם ליבו לניסים והנפלאות מה שנותן בבריאותו, והמזון מתעכל במעיו כראוי וזן את כל גופו. תיכף היה מזדרז לילך ולשלוח מברק להודיע למשפחתו כי שלום לו."

(רבי ירוחם ממיר - מפי השמועה)

חשית התודות שטעונות בברכת אשר יצר

המשפיע הגה"צ רבי אליהו ראטה זצ"ל היה נוהג לעורר כי ברכת אשר יצר היא הודיה להקב"ה על ניתוח קשה ומסובך, שנעשה בגופנו זה עתה, ניתוח זה מתבטא בניקיו של הגוף מן הפסולת שבו ועלינו להודות על כך בכל לבבנו ובכל נפשנו. הדבר הראשון שיש להודות עליו, הוא, שהניתוח נעשה באופן הקל ביותר. הדבר השני, שהוא נעשה ללא הרדמה וסיכונים. הדבר השלישי, ללא כאבים ויסורים. הדבר הרביעי, אנו מודים שהניתוח נעשה על ידי הרופא הגדול ביותר שקיים בעולם, והוא השם יתברך. הדבר החמישי שהניתוח נעשה חינוך אין כסף.

על כל אחד מחמשת הדברים הללו, יש לתת הודיה גדולה להש"ת ולהללו ולשבחו בברכת 'אשר יצר'. (המברך יתברך עמ' ס)

המחלה נעלמה לחלוטין

הסיפור המופלא שלפנינו שסופר מכלי ראשון מפי בעל המעשה, יוכל לשמש דוגמה חיה ליעילותה של סגולה זו:

'קוליטיס', מילה שלרובנו אינה מוכרת, אך בעבור לא מעט אנשים היא מסמלת סיוט איום ונורא. מחלה שהרופאים נלאו מלמצוא לה תרופה ואף לא איתרו, נכון לעכשיו, ממצא שיסביר את הגורם להופעתה.

אם כל בעיית מעיים ידועה כגורמת לסבל רב, לאלו המכירים את הסימפטומים של מחלת הקוליטיס ומודעים לכאבים ולייסורים הבאים בעקבותיה, הזכרת שמה בלבד גורמת לצמרמורת.

מחלת הקוליטיס הינה דלקת הנגרמת דווקא ממערכת החיסון האמורה בדרך כלל להגן על גופנו. דלקת זו פוגעת ברקמות המעי הגס וגורמת להתקפי כאבים עזים, המלווים בתופעות לוואי קשות ביותר הפוגעות באופן משמעותי בתפקוד היום יומי של החולים. במקרים רבים עלולה התפרצות המחלה להוביל לאשפוז ממושך, ולעיתים אף מצריכה ניתוח קשה של כריתת המעי הגס.

כאשר התעוררו אצל נשוא סיפורנו, אברך תלמיד חכם ומרביץ תורה לרבים, בעיות קשות במעיים, הוא חשב כי מדובר בתופעה חולפת. משנקפו הימים ובמצבו לא חל שיפור, פנה האברך לרופא. לאחר סדרת בדיקות מקיפות הכריע הרופא: "חלית בקוליטיס".

"בדרך הטבע", הסביר לו הרופא, "אין דרך להירפא באופן מוחלט ממחלה זו. על מי שחלה בה להתכונן להתמודדות הצפויה לו לאורך כל ימי חייו".

אלא שלמידענו שניחן במידה רבה ומופלגת של אמונה ויראת שמים, לא היה בקביעה נחרצת זו כדי לערער את אמונתו. לרגע הוא לא התכונן לקבל את תחזיותיה השחורות של הרופאים ולהיכנע לתכתיבי הטבע.

"השם יתברך הוא הרופא הגדול ביותר", הררה האברך בלבו, "והתרופה לכל מחלה נתונה בידי. עליי מוטל רק לתקן את הטעון תיקון ולהתחזק בדברים הטעונים חיזוק, ובטוח אני שאם אעשה זאת, ישלח לי הקדוש ברוך הוא את עזרו ממעל וירפאני ברפואה שלמה".

מובן מאליו שהאברך לא נמנע מקבלת המלצותיהם של הרופאים לאמץ מעטה הרגלי חיים חדשים הכוללים תפריט טבעוני ושינוי מהותי של הרגלי התזונה. אולם יחד עם זאת הוא הוגיע את מוחו ותר אחר דבר משמעותי רוחני שבו יוכל להתחזק. לאחר התייעצות עם רבותיו החליט לאמץ את סגולתו של בעל 'סדר היום': להתחזק בהודיה לה' בברכת 'אשר יצר' באמצעות אמירתה בכוונה יתרה ומתוך הכתב.

גם כשנכשל פעם או פעמיים - הוא לא נכנע, אלא המשיך לאחוז בקבלתו ללא רפיון, ומיום ליום חש כיצד הוא מגלה רבדים נוספים בעומקה של ברכה נפלאה זו, וכי רגשות התודה לקדוש ברוך הוא גואים בקרבו יותר ויותר.

תקופת מה חלפה ומיידענו ניגש לרופא לביצוע בדיקות שגרתיות. משהגיעו התוצאות פלט הלה קריאת הפתעה. סוף סוף, לאחר תקופה ארוכה של החמרה התגלו סימנים מעודדים של הטבה במצב.

מיום זה ואילך החל הוא לחוש הקלה. אט אט החלו הכאבים והסימפטומים הקשים להרפות מגופו, וכעבור כמה חודשים פסקו לחלוטין.

אמנם, הבדיקות שערך לאחר מכן הצביעו כי המחלה עדיין מקננת בגופו, אך כיוון שתופעותיה פסקו ממנו לחלוטין לא הטרידה אותו עובדה זו יתר על המידה. הוא שב לתפקד כאחד האדם ואט אט הלך זיכרון המחלה ונשכח ממנו.

שלוש עשרה השנים שחלפו מעת חוליו הצליחו להקהות ממנו במעט את אותה קבלה שקיבל בימי מחלתו. שוב מצא עצמו מברך את ברכת 'אשר יצר' בחיפזון, כמו רבים אחרים, והתזכורת על כך - לא איחרה מלבוא.

המחלה שבה ותקפה אותו במלוא עצמתה, ויחד עמה שבו הייסורים והכאבים האיומים. הפעם החליט לפנות למומחה הגדול בארץ, המשמש כמנהל מחלקה באחד מבתי החולים הנחשבים, אלא שהרבה מדי לא היה לו לחדש. אף הוא כקודמו הודיע לאברך כי אין כל תרופה למחלתו ושניתן להקל במידת מה על הכאבים, אך לא למנוע מהם לשוב ולהופיע.

לתזכורת חזקה מזו לא היה הוא זקוק. גם הפעם החליט לא להיכנע לתכתיבי הרופאים, כי אם לשוב ולהתחזק שנית בברכת 'אשר יצר', ובנוסף גם בברכת 'רפאנו'. הוא לא הופתע כאשר זמן מה לאחר מכן נעלמו הסימפטומים כלא היו. אלא שאם לא די בכך, בבדיקה החוזרת שביצע בעבורו אותו רופא בכיר, הופתעו שניהם לגלות כי המעיים התרפאו לחלוטין.

המחלה פרחת ונעלמה מגופו בדרך בלתי מוסברת, דבר שאף בכירי הרופאים הסכימו כי הוא מוגדר כנס של ממש.

"הנה כי כך", סיכם האברך את סיפורו, "נוכחתי לראות כי הכוח הגדול ביותר לריפוי מכאוביו נתון בידי האדם עצמו. אם רק יקבל על עצמו להתחזק ולתקן את הטעון תיקון, הרי שישועתו מובטחת לו מן השמים, מידי של רופא כל בשר ומפליא לעשות".

(אין עוד מלבדו עמ' 254)

פירוש ברכת אשר יצר

ברכת אשר יצר היא ברכת השבח התדירה ביותר שנאמרת על ידינו מספר פעמים ביום, מהותה של ברכה זו היא הודאה כללית על עצם יצירת הגוף בחכמה נפלאה, והודאה פרטית על תקינותה ותפקודה של מערכת העיכול. לפיכך האריכו רבותינו בפירושה בכוחה ובסגולתה וזו הברכה היחידה שפירושה נכתב בטור והשולחן ערוך באריכות רבה

אֲשֶׁר יִצֹר אֶת הָאָדָם בְּחָכְמָה

בביאור ענין החכמה המוזכרת בברכה זו, נחלקו המפרשים על איזה חכמה משבחים אנו בברכה זו:

א. דעת הבית יוסף שהחכמה היא חכמת בריאת האדם, דבריית האדם היא בחכמה נפלאה, ועל כך אנו משבחים 'אשר יצר את האדם בחכמה'. (ב"י ס' ו' בדעת הטור) ואע"פ שכל הבריאה כולה נבראה בחכמה עצומה מ"מ בבריאת האדם ניכרת חכמה יתירה וכלשון המדרש בפרשת פקודי 'ברוך אשר יצר את האדם בחכמה כמו שברא שמים וארץ. הרי שהשוותה בריאת האדם לבריאת שמים וארץ.

ב. ברש"י בברכות פירש באופן אחר, שהחכמה עליה משבחים אנו בברכה זו, היא החכמה שיש בה פליאה בבניית גוף האדם, דגוף האדם דומה הוא לגוף מלא רוח, ובשונה מנוד שכאשר נוצר בו נקב כל שהוא - יוצאת כל הרוח מתוכו, ורוחו של האדם משתמרת בגופו למרות שיש בגוף נקבים רבים. (רש"י ברכות ס:)

ג. פירוש נוסף כתבו התוספות במסכת ברכות, שהחכמה האמורה היא החכמה המתבטאת בסדר בריאת העולם. שבסדר בריאת העולם הוקדמה בריאת מזונו של האדם לפני בריאתו, כדי שיימצא לו מזונו מיד עם בריאתו. וזאת למרות שהאדם הוא נזר ותכלית הבריאה הקדים הבורא את בריאת מזונו לבריאתו כדי שיוכל הישר להיכנס לסעודה (וכלשון חז"ל סנהדרין לח. "ת"ר אדם נברא בערב שבת, ומפני מה? כדי שייכנס לסעודה מיד, משל למלך בשר ודם שבנה פלטרין ושיכללן והתקין סעודה ואחר כך הכניס אורחין"). ולכן נברא קודם כל החי והצומח. ולפירוש זה אכן החכמה האמורה בברכת אשר יצר אינה מעניין חכמת בריאת הגוף. (תוס' ברכות ס:)

ד. בלבוש פירש שהחכמה היא החכמה המיוחדת שטמונה בפעולת אברי העיכול, שעליהם נסובה ברכה זו.

ה. פירוש נוסף מצינו ברבנו מנחם שפירש שהחכמה היא החכמה שנטע הקב"ה באדם שיוכל להתבונן ולהכיר בנפלאות הבורא ביצירת האדם, וכמו שכתוב (איוב יט כו) 'מבשרי אחזה אלוהי'. (רבנו מנחם פ"ז מתפילה ה"ח)

ו. במהרש"א פירש שהחכמה המדוברת היא החכמה שברא ה' לאדם ובזה הבדילו משאר בעלי חיים וזהו אשר יצר את האדם בחכמה. (ברכות ס:)

ז. פירוש מעניין כתב הרוקח בסידורו שהחכמה האמורה היא מה שיצר הקב"ה את האדם באופן שגופו מוכשר ללימוד התורה (עיי"ש שביאר זאת) וזהו החכמה הייחודית שיש ביצירת האדם יותר מיצירת הבהמה. (סידור הרוקח ברכת אשר יצר)

וּבָרָא בּוֹ נִקְבִּים וְנִקְבִּים

נקבים רבים כגון פה וחוטם ופי הטבעת. וענין הכפלות פעמיים - נקבים נקבים, להורות על ריבוי הנקבים. (בית יוסף סימן ו)

חֲלֻלִים חֲלֻלִים

א. אברים רבים שיש בהם חלל כגון לב כרס ומעיין.

ב. פירוש נוסף כתב הטור שחלולים חלולים בגימטריא הם ר"מ אברים. וביאר הגר"א שכל האברים נכללים במילים אלו לפי שאין אבר שאין בו חלל, ואפי' השערות יש בהם חלל. ולפי שעל כל האברים אין נותנים שבח להקב"ה לכך תיקנו שיהיו כוללים כאן כל האברים. כלומר שבאמירת חלולים חלולים שהם בגימטריא רמ"ח אברים אנו באים לשבח על בריאת כלל אברי האדם שאינם מוזכרים בברכה זו העוסקת בעיקר בחכמת מערכת העיכול והוצאת הפסולת. (אמרי נועם ברכות ס:)

גְּלוֹי וַיְדוּעַ לִפְנֵי כֶּסֶף כְּבוֹדָךְ

כתב הגר"א בביאורו: גלוי - הוא מה שבגלוי, וידוע - הוא מה שבסתר. לפני כסא כבוד - הטעם שמזכירים את כסא הכבוד בברכת עשיית צרכיו, הוא להוציא מדעת האומרים שהקב"ה אי אפשר שישגיח על העולם השפל, ולכן אנו אומרים שאפילו לפני כסא כבוד שאפילו המלאכים הגבוהים עומדים מרחוק כמה רבי רבבות פרסאות, אפילו משם הוא משגיח על דברים שפלים כאלה.

(אמרי נועם ברכות ס:)

שָׂאֵם יִפְתָּח אֶחָד מֵהֶם אוֹ יִסְתֵּם אֶחָד מֵהֶם

א. אם יפתח אחד מהאברים החלולים ובכללם אברי הוצאת הפסולת ויצא הפסולת יותר מהגבול.

או יסתם אחד מהנקבים ובכללם אברי הוצאת הפסולת ולא תצא הפסולת מהגוף. (ב"י סימן ו ובשו"ע שם)

ב. אם יפתח אחד מהאברים החלולים ובכללם טבורו של העובר בשעת לידתו. שבעודו במעי אמו טבורו פתוח ודרכו מקבל חמצן, ובשעה שיוצא לאויר העולם נסתם טבורו ונפתח פיו ונושם דרך פיו כאחד האדם. או יסתם אחד מיוחד והוא הפה של הוולד בשעת יציאתו לעולם. (ב"י בדעת הטור)

אִי אֶפְשֶׁר לְהִתְקִים וְלַעֲמֹד לִפְנֵי אֶפְלוֹ שָׁעָה אַחַת

נחלקו הראשונים בנוסח הברכה האם יש לומר נוסח 'אפילו שעה אחת', או לא. הרא"ש והטור סברו שיש לאמרו, ואילו הרד"א הכלבו והגר"א כתבו שאין לאמרו, משום שאף אם יסתמו נקבי הוצאת הפסולת של האדם (האמורים בברכה זו) יכול להתקיים כמה שעות ואפי' כמה ימים, ולכן תמחו על נוסח זה וכתבו שאין לאמרו. ולדעתם פירוש הנוסח הוא שאם יפתח או יסתם אחד מנקבי הוצאת הפסולת לאורך זמן לא יוכל האדם להתקיים.

ואולם דעת הרא"ש והטור שיש לומר נוסח זה ויישבו את תמיהת הרד"א והכלבו שהרי האדם יכול להתקיים יותר משעה אחת, שהנוסח מדבר על שעת יציאת הוולד ממעי אמו שבשעה זו אם יפתח - אם ימשיך הטבור להיות פתוח כפי שהיה בעודו במעי אמו, או יסתם - אם ימשיך להיות סתום פיו של הוולד כפי שהיה בעודו במעי אמו, לא יוכל הוולד להתקיים אפילו שעה אחת. (טור וב"י סימן ו)

רופא כל בשר

א. ה' מרפא כל אדם באמצעות הנקבים שברא בו להוציא מגופו את פסולת המאכל, שאם חלילה יתעפש המאכל בקרבו ימות, והוצאת הפסולת היא רפואה לאדם, וזהו רופא כל בשר. (ב"י בשם האבודרהם - סימן ו)

ב. פירוש נוסף כתב הר"י בר יקר שה' רופא כל בשר הכוונה לרפואת הנפש שהיא התורה שמרפאת נפשו של האדם, וכל בשר הכוונה שהקב"ה מרפא רפואת הנפש באמצעות התורה את כל בשר ואפי' את העובר במעי אמו מלמדים אתו את התורה שהיא רפואת הנפש. (ר"י בר יקר)

וּמִפְּלִיא לַעֲשׂוֹת

מפליא מלשון פלא, ומהי הפליאה? מצינו בזה כמה פירושים:

א. דעת רש"י שהפליאה היא בבניית גוף האדם, דגוף האדם דומה הוא לגוף מלא רוח, ובשונה מנוד שכאשר נוצר בו נקב כל שהוא יוצאת כל הרוח מתוכו, ורוחו של האדם משתמרת בגופו למרות שיש בגוף נקבים רבים. (רש"י ברכות ס:)

ב. ובשו"ע הביא את פירוש האבודרהם שהמפליא הוא פלאי מלאכת העיכול ופעולת ההפרדה בין הטוב לפסולת המורכבת מכוחות מנוגדים. וז"ל המחצה"ש: "כי ארבע כוחות ניתן לה להאצטומכא [מערכת העיכול] א. כח המושך מלמעלה למטה את האוכל. ב. כח המחזיק את המאכל שישיה שם עד שיתעכל. ג. כח המעכל. ד. כח הדוחה את הפסולת לאחר העיכול. והם כוחות הסותרים זה אל זה, ולכן נברא באצטומכא גידין ההולכים לאורך ולרוחב ושתי וערב וזהו המפליא לעשות" עכ"ל.

ג. ברמ"א הביא פירוש נוסף והוא שהפליאה היא קשירת קיומה של הנשמה הרוחנית בבריאות הגוף הגשמי - למרות שאינה ניזונת מאכילה גשמית מ"מ תלויה היא בקיום הגוף ותצא מהגוף במניעת אכילה. (רמ"א מחצה"ש) וכתב הגר"א וז"ל: "ומפליא לעשות שיש פליאה באדם שהרי הנשמה אינה צריכה לאכול אלא הגוף, ואעפ"כ אם לא היה אוכל ד' או ה' ימים היתה נשמתו יוצאת ממנו, הרי זה פליאה גדולה, וכי מה אכפת לה לנשמה שהגוף אינו אוכל? אלא שהקב"ה זיווג יחד שתרגיש הנשמה בצרכי הגוף". (אמרי נועם ברכות ס:)

ד. בפירוש שיח יצחק על התפילה כתב שהמפליא לעשות אמור כלפי פלאי רפואת ה' שמרפא את האדם אף ממחלות קשות שאין להם רפואה בדרך הטבע. (שיח יצחק נדפס בסידור אשי ישראל)

ה. במשנ"ב הביא פירוש נוסף בשם הכתבים שהמכוון הוא לפלא כיצד הגוף והנשמה ניזונים יחדיו מאותו מזון, שהגוף ניזון מגשמיות המאכל, והנשמה ניזונת מרוחניות המאכל, שבכל דבר גשמי יש ניצוץ רוחני. (משנ"ב סימן ו)